

Ptáci latinskoamerických sídel

V našich střeoevropských podmínkách bereme jako samozřejmost, že s námi ve městech a na vesnicích, včetně parků, zahrad a sadů, žijí různí ptáci, kterým soužití s člověkem v urbanizované krajině vyhovuje. Obdobně je tomu v Latinské Americe, kterou si spíš spojujeme s divokou tropickou přírodou. Ovšem rozpínající se lidské zástavbě se některé druhy přizpůsobují na celém světě. Druhové spektrum synantropních a hemisynantropních ptačích druhů je v neotropické oblasti jiné než v Evropě. Na základě našich zkušeností z Latinské Ameriky, počínaje Mexikem a Kubou na severu, přes Střední Ameriku, Venezuelu, Guyany a konče Argentinou na jihu, bychom chtěli z bohaté plejády ptáků obývajících zdejší sídla upozornit na ty druhy, s nimiž se mohou návštěvníci setkat nejčastěji. Jsme si vědomi, že náš výběr zatížený jistou dávkou subjektivismu nemůže být ani zdaleka úplný, zaměřili jsme se hlavně na ptáky, kteří v urbanizované krajině i hnízdí. Můžeme se zde totiž setkat s mnoha druhy zaletujícími jen příležitostně za potravou nebo sem pronikajícími podél řek, po moři, případně jde o ptáky ochočené (např. papoušci).

Podobně jako v našich končinách i v Latinské Americe mají dominantní postavení pěvci. Asi první ptačí hlas, kterým nás přivítalo vícero zemí, patřil tyranu bentevi (*Pitangus sulphuratus*, obr. 1), zástupci typicky americké čeledi tyranovití (*Tyrannidae*). Obyvatelé Francouzské Guyany ho právě podle hlučného křiku pojmenovali quiquivi. Obyčejně se ozývá z vyvýšeného místa – elektrického sloupu, oplocení nebo vrcholku stromu, odkud, podobně jako naši tuhýci rodu *Lanius*, vyráží za kořistí (hmyz, malí ještěři). Zde si tento asi 22 cm velký pták buduje také hnízdo – kouli ze suché trávy. Zbarvením i způsobem života jsou tyranu bentevi podobní další zástupci této bohaté čeledi, především jeho menší dvojník (dorůstá 16 cm) – tyran pospolitý (*Myiozetetes similis*), ozývající se nosovým tír hlavně v klidných lokalitách, v parcích a zahradách. Na obranu svého kulovitého hnízda dosti často využívá mravence rodu *Pseudomyrmex*, hnízdící ve velkých dutých trnech akácií. Zvláště stromořadí

v kulturní krajině vyhledává méně pestře zbarvený tyran tropický (*Tyrannus melancholicus*, obr. 2). Jak napovídá vědecký druhový název, ozývá se vysokým smutným trylkujícím voláním. Asi 15 cm velká elenie chocholatá (*Elaenia flavogaster*), již jsme pozorovali v guyanských parcích při hledání drobných plodů, nám celkovým vzhledem a hlavně rozčepýřenou chocholkou připomínala skřivana (*Alauda*). Téměř sněhobílý tyranovec bílý (*Xolmis irupero*), s oblibou posedávající na ohradách argentinských farem, svou subtilní postavou příliš nezapadá mezi robustnější tyranu, podobně jako tyranovec dlouhonohý (*Machetornis rixosa*). Tento druh, který zbarvením i pohybem připomínal našeho konipase lučního (*Motacilla flava*), bez jakékoli bázně lovil na trávnících mezi domky drobný hmyz.

Při návštěvě Kuby, Kostariky, Nikaraguy i Mexika nám připomněli domov černí ptáci podobní přerostlému kosovi. Při hledání potravy v parcích i přímo na asfaltu ve městech sice neposkakují, ale běha-

jí a jejich skřípavé pískání má daleko do kosiho zpěvu. Není se co divit, jde totiž o zástupce čeledi vlhovcovití (*Icteridae*). Černě zbarvených vlhovců ve Střední a Severní Americe žije celá plejáda (a černí zástupci dalších rodů i jinde v Jižní Americe). My jsme se pravidelně setkávali především se dvěma druhy – velkým vlhovcem velkoocasým (*Quiscalus mexicanus*), sytě černý samec dorůstá až 43 cm, samice jsou tmavě hnědé; a menším (do 30 cm) v. nikaragujským (*Q. nicaraguensis*), kteří se nám, kromě velikosti, zdáli prakticky k nerozeznání. Nápadní jsou také dlouhým ocasem. Ve Venezuele to pak byl vlhovec karibský (*Q. lugubris*, obr. 3), proplétající se mezi auty a na Kubě vlhovec antilský (*Q. niger*). Na rozdíl od těchto druhů, jež si budují poměrně velká nevzhledná hnízda na stromech, si někteří jejich příbuzní pletou typická zavěšená vakovitá hnízda (vzdáleně připomínající

1 Tyran bentevi (*Pitangus sulphuratus*) je pro svůj hlas označován ve Francouzské Guyaně quiquivi. Foto S. Chudý

2 Tyran tropický (*Tyrannus melancholicus*) hnízdí v městských stromořadích.

3 Ptačím druhem, který často hledá potravu ve městech, je vlhovec karibský (*Quiscalus lugubris*).

4 Vlhovec žlutokostřecový (*Cacicus cela*) si buduje zavěšená vakovitá hnízda na stromech.

5 Jako náš špaček nachází na trávnících potravu vlhovec červenoprýsý (*Sturnella militaris*).

6 Vzhledem i zpěvem se našemu drozdu zpěvnému (*Turdus philomelos*) podobá drozd bělopýsý (*T. leucocelas*).

7 Přímou na karibské pláži někdy zalétá za potravou drozd rudonohý (*T. plumbeus*). Foto S. Chudý

8 Na severu Střední Ameriky přezimuje drozdec mnohohlasý (*Mimus polyglottos*). Foto S. Chudý

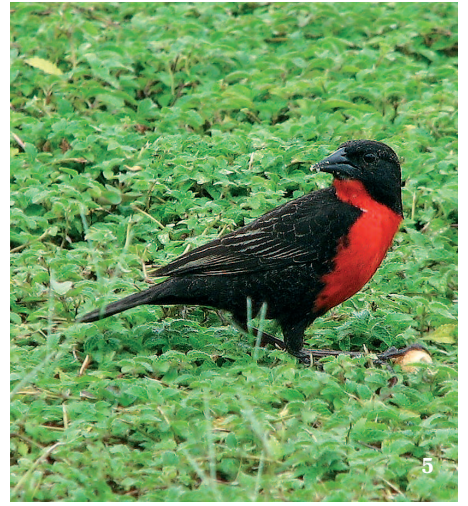
9 Hlas drozdců černohlavého (*Dumetella carolinensis*) připomíná mňoukání kočky. Foto S. Chudý

10 Na elektrických sloupech si staví hnízdo z klacíků hrncířik chocholoušovitý (*Coryphistera alaudina*).

11 Tangara modrá (*Thraupis episcopus*) se v parcích a zahradách živí drobnými bobulemi.

12 Na pastvinách a trávnících ve městech rovněž hledá svou potravu šafránka velká (*Sicalis flaveola*).

13

14

15

16

17

hnízda afrických snovačů). Poměrně často jsme nacházeli přímo ve městech Francouzské Guyany a Surinamu na osamocených stromech hnízdni kolonie černožlutého vlvovce žlutokostřecového (*Cacicus cela*, obr. 4), ozývajícího se typickým štěkačím voláním. Podobně jako u předchozích druhů je sameček o něco větší (28 cm) než samička. U mnoha vlvovců pozorujeme různé formy hnízdniho parazitismu. Vlvovec žlutokostřecový se občas stává obětí tyranu loupeživého (*Legatus leucophaius*), který se ale spokojí pouze s tím, že si přivlastní jeho hnízdo. Na rozdíl od předchozího druhu vlvovce, pro něhož je typický bělavý zobák, má jeho příbuzný trupciál žlutoramenný (*Icterus cayanensis*) i t. karibský (*I. dominicensis*), kterého jsme pozorovali na kubánském venkově, zobák černý. Ve Francouzské Guyaně bylo možné ve městech přilákat na kousek bagety černě zbarveného vlvovce červenoprsého (*Sturnella militaris*, obr. 5) s rudou náprsenkou. Tento druh se na rozdíl od předchozích vyznačuje silným dýkovitým zobákem. Délka a tvar zobáku naznačují, že si jím až 19 cm dlouhý pták hledá potravu (drobné bezobratlé) především v travnatých porostech, podobně jako někteří další příslušníci rodu, nebo např. náš špaček obecný (*Sturnus vulgaris*).

Když už nám černí vlvovci připomněli evropského kosa, nutno říct, že i v Latinské Americe žijí jeho příbuzní. Z čeledi

drozdovití (*Turdidae*) nás hned u letiště v Cayenne zaujal bledoprsý (*Turdus leucomelas*, obr. 6), zpěvem i vzhledem a velikostí podobný našemu drozdu zpěvnému (*T. philomelos*). Velice početný byl i v parcích surinamské metropole Paramaribo. Na větší dálku si ho můžeme splést s drozdem olivovohnědým (*T. nudigenis*) – ten ale má kolem oka žlutý kroužek. Červeně lemované oko patří drozdovi rudonohému (*T. plumbeus*, obr. 7) z karibských ostrovů. Na Kubě jsme se s ním setkávali poměrně často v zahradách, parcích i na plážích. V argentinských městech si typickým způsobem v trávě hledal potravu drozd rezavobřichý (*T. rufiventris*) i méně nápadný hnědě zbarvený drozdec bělobrvý (*Mimus saturninus*) se stupňovitým ocasem. Tento pták se řadí do příbuzné čeledi drozdcovitých (*Mimidae*), do níž patří i drozdec mnohohlavý (*M. polyglottos*, obr. 8), který napodobuje hlasy jiných ptáků. V Mexiku, Guatemale i na Kubě jsme zaznamenali zimující ptáky tohoto druhu hnízdícího v Severní Americe. Méně často jsme zde pozorovali o něco menšího (23 cm) drozde černohlavého (*Dumetella carolinensis*, obr. 9) s typickou černou čepičkou, jehož zpěv připomíná kočičí mňoukání.

Pro své hnědé zbarvení a velikost (19 cm) se nám v Argentině občas na první pohled ptáci drozdi a drozdci s hrnčičíkem prostým (*Furnarius rufus*). Tento zástupce

typicky neotropické čeledi hrnčičíkovití (*Furnariidae*) je totiž při bližším pohledu nezaměnitelný, zvláště když sedí v svého polokulovitého hnízda vybudovaného z bláta a stébel trávy, nejčastěji na dřevěném sloupu elektrického vedení (viz Živa 2006, 5: 227). Na rozdíl od úhledné stavby o rozměrech až 30 cm si rovněž na elektrických sloupech staví ještě větší rozruchané hnízdo tvořené kupou tenkých klacůků příbuzný hrnčičík chocholoušovitý (*Coryphistera alaudina*, obr. 10). Tento 15 cm dlouhý pták svým narezlým zbarvením i chocholouškou připomíná našeho skřivana.

O ekologické rozmanitosti neotropických pěvců svědčí např. klouzák přímozobý (*Dendroplex*, syn. *Xiphorhynchus picus*), který se živí podobně jako datel nebo šoupálcí a brhlíci larvami hmyzu. V palmovém parku v Paramaribu ho prozradil právě typický pohyb po kmenech stromů, při němž se opírá o rezavý ocas.

Z čeledi strnadovití (*Emberizidae*) jsme se prakticky od Mexika až po Francouzskou Guyanu setkali s nesmírně čilou tangarou modrou (*Thraupis episcopus*, obr. 11) i méně nápadnou, olivově zelenavou tangarou palmovou (*T. palmarum*). Tito pěvci dorůstají velikostí kolem 15 cm a spolu s některými dalšími příbuznými druhy při hledání drobných bobulí hbitě prolézají vegetaci v parcích a zahradách. Na plantážích tropického ovocného stromu rambu-

18

19

13 Jiříčka neotropická (*Progne chalybea*) dorůstá do délky 18 cm.

14 Samec kolibříka fialkového (*Campylopterus hemileucurus*) u krmítka v kostarické Santa Eleně

15 Sojky středoamerické (*Calocitta formosa*) přilétaly za potravou až na dvorky nikaragujských vesničanů. Foto S. Chudý

16 Holoubek skořicový (*Columbina talpacoti*) na zídce po koupeli

17 Z menších dravců se ve městech i na venkově ve Střední Americe a na Kubě běžně vyskytuje poštolka pestrá (*Falco sparverius*). Foto S. Chudý

18 Nejtypičtějším dravým ptákem latinskoamerických měst je kondor havranovitý (*Coragyps atratus*).

19 Papoušek mniší (*Myiopsitta monachus*) hnízdí v argentinských městech v koloniích. Na obr. je také kosmopolitně rozšířený holub skalní (*Columba livia*), resp. zdivočelý holub domácí (*C. livia* f. *domestica*). Snímky: J. Májský, není-li uvedeno jinak

tanu *Nepheium lappaceum* u guyanského městečka Cacao jsme zaregistrovali zase tangaru sametovou (*Ramphocelus carbo*). Především louskáčím semen se živí drobní (kolem 10 cm) kněžici rodu *Sporophila*, o čemž svědčí jejich mohutný kuželovitý zobák. Černá barva převládá na hřbetě kněžíka černohrdlého (*S. nigricollis*), kterého jsme pozorovali ve Střední Americe, i kněžíka páskovaného (*S. americana*) soustředěného v malých hejnech ve vesnicích Venezuely i Surinamu. Kaštanově zbarvená bříšní část těla je typická pro samečky kněžíka kaštanobříchého (*S. castaneiventris*). Tento druh jsme zaznamenali na podmáčených travnicích v blízkosti kosmodromu v Courou ve Francouzské Guyaně. Jen o něco větší (14 cm) strnavec travní (*Emberizoides herbicola*), nápadně připomínající naše strnady (*Emberiza*), a s ním šafránka velká (*Sicalis flaveola*, obr. 12) posedávali na ostaných drátech na argentinských i venezuelských pastvinách. Pro melodický zpěv Argentinci často drží v malých klecích především šafránku velkou.

Je zajímavé, že na zástupce jedné z největších skupin – mravenčíkovitých čeledí *Formicariidae* a *Thamnophilidae*, jsme

v latinskoamerických sídlech štěstí neměli. Jde ale spíše o typicky lesní ptáky. Pouze na křovinách lemujících říčku v surinamském Paramaribu jsme zahlédli mravenčíka amazonského (*Thamnophilus amazonicus*), dosti podobného našim tuhýkům, a v parcích i zoologické zahradě se zde vyskytl mravenčík černochocholatý (*Sakesphorus canadensis*). Ke svému druhovému jménu přišel zřejmě omylem.

I zdejší města by neměla správnou atmosféru, kdyby oblohu nad nimi nekřížovali vlaštovkovití ptáci (*Hirundinidae*). Nejsou zde v takovém množství jako u nás, ale pohled na vlaštovku bělobřichou (*Tachycineta albiventer*) ve Venezuele, nebo její příbuznou v bělokostřecovou (*T. leucorrhoea*) v Argentině, potěšil. Pod střechami od Střední Ameriky až po Ohňovou zem hnízdí zástupce jiného rodu – vlaštovka modrobílá (*Pygochelidon cyano-leuca*). Až 18 cm dorůstá jiříčka neotropická (*Progne chalybea*, obr. 13), kterou jsme zaznamenali v argentinských i venezuelských městech. V kontrastu s těmito výtečnými letci byl zdejší střízlík domácí (*Troglodytes aëdon*) z čeledi střízlíkovití (*Troglodytidae*), obratně se proplétající živým plotem nedaleko rušné ulice.

A nesmíme zapomenout na většinou drobné zástupce z čeledi kolibříkovití (*Trochilidae*), kteří se nevyhýbají ani urbanizované krajině. Jestli všechny druhy, jež se s oblibou shromažďují u krmítek s cukrovou vodou na verandě domu nebo v zahradách, zde i hnízdí, jsme neměli možnost zjistit. Ale např. u kolibříka zlatého (*Hylocharis chrysura*) je v okrajových částech Buenos Aires hnízdění doloženo. V kostarické Santa Eleně nás zaujal modrý sameček většího (15 cm) druhu kolibříka fialkového (*Campylopterus hemileucurus*, obr. 14) i menší k. fialovohrdlý (*Lampornis calolaema*) a k. subtropický (*Heliodoxa jacula*); ve Venezuele kolibřík Buffonův (*Chalybura buffoni*), ve Francouzské Guyaně k. zrcadlový (*Amazilia*, syn. *Polyerata fimbriata*) i k. atlantský (*Amazilia*, syn. *Agyrtia leucogaster*) a na druhém konci v Argentině v Puerto Iguazú drobný kolibřík zlatobřichý (*Chlorostilbon aureoventris*, syn. *C. lucidus*). Nejmenší druh (5 cm) kalypu nejmenší (*Mellisuga helenae*) jsme se pokoušeli fotografovat na Kubě.

Ke konci našeho putování bychom se chtěli zastavit ještě u několika větších druhů. Kolorit mnoha jihoamerických vesnic dotvářejí lidmi odchovaní, částečně ochočení papoušci, často velcí arové (*Ara*). Běžně v koloniích hnízdícím druhem je ale ve městech od jižní Brazílie po Argentinu papoušek mniší (*Myiopsitta monachus*, obr. 19). V Buenos Aires žije např. papoušek nandej černohlavý (*Nandayus nenday*) nebo ve venezuelských městech lze někdy zaznamenat amazoňany (*Amazona*). Mezi zvědavé ptáky i zde patří někteří zástupci čeledi krkavcovití (*Corvidae*). Na mexickém a nikaragujském venkově jsme se setkali se sojkami středoamerickými (*Calocitta formosa*, obr. 15) – byly zvyklé na krmení, takže za dobrým soustem přilétly i do vzdálenosti několika metrů. Naopak v severní Argentině bylo těžké přiblížit se k sojce chocholkaté (*Cyanocorax chrysops*). K velice nedůvěřivým, ale hojným ptákům určitě patří zástupci čeledi holubovití (*Columbidae*). S holoubkem vrabčím (*Columbina passerina*) jsme se setkávali ve Střední Americe v mnoha sídlech i v kulturní krajině, ale asi nejběžnějším druhem v urbánní krajině od Mexika až po Argentinu byl holoubek skořicový (*C. talpacoti*, obr. 16). V argentinských sídlech na severu země i ve Venezuele žije rovněž početná hrdlička černouchá (*Zenaida auriculata*). K nápadným druhům velkých holubů patří např. v Buenos Aires holub pikazuro (*Patagioenas picazuro*).

Symbolem smutku, který na nás vždy padal při odjezdu z Latinské Ameriky, by určitě mohl být nejtypičtějším ze zdejších dravých ptáků – kondor havranovitý (*Coragyps atratus*, obr. 18). S oblibou se přizpůsobuje na odpadcích ve zdejších městech. Kromě něho byla ve městech Střední Ameriky a na Kubě častým dravcem poštolka pestrá (*Falco sparverius*, obr. 17), dosahující velikosti 20 cm.

Jsmo si vědomi toho, že při výčtu ptačích druhů v sídlech Latinské Ameriky nezůstal prostor na jejich podrobnější charakteristiku. Přesto by tyto základní informace mohly návštěvníkům neotropické oblasti pomoci zorientovat se při determinaci některých tamních nejběžnějších ptačích druhů.